

ASIA Esitutinnan viivästyminen

KANTELU

Kantelija arvostelee oikeuskanslerille 17.3.2014 osoittamassaan kirjoituksessa poliisilaitosta esitutinnan viivästyisestä rikosilmoitusasiassa.

Kantelija oli 27.8.2012 ilmoittanut poliisilaitokselle epäilevänsä erään liikkeenharjoittajan syyllistyneen neljään erilaiseen rikokseen, joiden kaikkien vanhentumisaika oli kaksi vuotta. Epäillyt rikokset olivat tapahtuneet vuonna 2011, kestäneet noin puoli vuotta ja loppuneet noin vuotta ennen rikosilmoituksen jättämistä. Tämän jälkeen asia oli noin vuoden verran tutkittavana poliisilaitoksessa, ennen kuin tutkinnanjohtaja 17.9.2013 teki päätöksen, jonka mukaan rikoksia ei ollut syytä epäillä. Tällöin asianomistajalle ei enää jäänyt aikaa toissijaisen syyteoi-keutensa käyttämiseen.

Kantelijan mukaan hänen ilmoittamiensa rikosten viimeinen tekopäivä, josta vanhentumisajan kuluminen lasketaan, oli 15.8.2011, mutta poliisi oli jossain vaiheessa merkinnyt tutkintailmoitukseen viimeiseksi tekopäiväksi 30.9.2011. Kantelija epäilee, että tarkoituksena oli saada asia näyttämään siltä, että 17.9.2013 tehty esitutkintapäätös oli tehty ennen rikosten vanhentumista.

Kantelija epäilee tutkinnan viivästymisen johtuneen poliisiin asenteellisesta suhtautumisesta häneen henkilönä, hänen sukupuolisen suuntautuneisuutensa vuoksi.

SELVITYS

Poliisihallitus (poliisiylitarkastaja A) on antanut lausunnon, johon on liitetty poliisilaitoksen poliisipäällikön B:n, komisario C:n ja vanhemman konstaapelin D:n selvitykset sekä asiakirjakopioita.

Kantelija ei ole käyttänyt hänelle varattua tilaisuutta antaa vastine hankittuun selvitykseen.

RATKAISU

Tapahtumatietoja

Hierojana toimiva kantelija teki 27.8.2012 poliisille ilmoituksen, jonka mukaan hän epäili hierontaliikkeen omistajan eli hänen vuokranantajansa syyllistyneen vuonna 2011 hallinnan loukkaukseen, syrjintään, salakatseluun ja kotirauhan rikkomiseen.

Rikosilmoituksen taustalla oli tilanne, jossa työskentelypisteen hierontaliikkeestä vuonna 2011 vuokrannut kantelija oli joutunut irtisanotuksi, kun vuokranantajan tietoon oli tullut, että kantelija oleskeli liikkeessä ja toi sinne ulkopuolisia henkilöitä normaalin aukioloajan jälkeen iltaisin ja viikonloppuisin. Vuokranantajalle syntyi epäily, että liikkeessä tapahtui muuta toimintaa, kuin mihin työskentelytila oli vuokrattu. Saadakseen vahvistusta epäilyilleen, hän muun muassa asensi liikkeeseen valvontakameran. Irtisanomisasia käsiteltiin sittemmin riita-asiana käräjäoikeudessa, mutta kantelijan kanne hylättiin käräjäoikeuden tuomiolla 23.5.2014.

Kantelija oli toimittanut rikosilmoituksensa postitse poliisilaitokselle, jonne se oli saapumisleimauksen mukaan saapunut 27.8.2012. Jostain syystä tutkintailmoitus kirjattiin tietojärjestelmään vasta 18.9.2011. Tutkinnanjohtajaksi merkittiin vuosilomajärjestelyjen vuoksi ensin ylikomisario E, mutta komisario C:n palattua lomalta hänestä tuli tutkinnanjohtaja. Tutkijana toimi koko ajan vanhempi konstaapeli D. Asian oltua noin vuoden verran poliisilaitoksella teki tutkinnanjohtaja C 17.9.2013 esitutkintapäätöksen, jonka mukaan rikoksia ei ollut syytä epäillä.

Epäiltyjen rikosten vanhentumisajat ovat jääneet jossain määrin epäselviksi. Rikosilmoituksessa olevan kirjauksen mukaan kysymys oli jatkuvista rikoksista, joiden tekoaika oli 9.3.2011 – 30.9.2011. Tämän mukaan rikokset olisivat vanhentuneet 30.9.2011 eli noin kahden viikon kulluttua tutkintapäätöksen päiväyksestä. Hankitun selvityksen ja Poliisihallituksen lausunnon valossa näyttää kuitenkin todennäköisemmältä, että rikokset olisivat vanhentuneet viimeistään 15.8.2011, mahdollisesti osin jo sitä ennen.

Joka tapauksessa näyttää ilmeiseltä, että kantelija oli jo tutkinnanjohtajan päätöksen laatimisaikaan käytännössä menettänyt mahdollisuutensa käyttää toissijaista syyteoikeuttaan.

Sovellettavia oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Tapahtuma-aikana voimassa olleen esitutkintalain (449/1987) 6 §:n mukaan esitutkinta oli toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Sama määräys on vuoden 2014 alusta voimaan tulleen uuden esitutkintalain (805/2011) 11§:n 1 momentissa.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Esitutinnan hyväksyttävä kesto riippuu tutkittavana olevan asian yksilöllisistä erityispiirteistä kuten asian laadusta ja laajuudesta. Tutkinnan kestoon vaikuttavat poliisilain eräistä määräyksistä johdettavissa oleva poliisin velvollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen. Tosiasiallisesti tutkinta-aikaan vaikuttavat myös käytettävissä olevat tutkintaresurssit suhteessa tutkittavien juttujen määrään. Tutkintaresurssien riittävydestä vastaa poliisin johto.

Käsiteltävänä olevan tapauksen aikana voimassa olleen poliisilain esitöissä (HE 57/1994) todetaan, että tehtävien priorisointia koskevan poliisilain säännöksen vaikutus on kaksisuuntainen. Toisaalta poliisi olisi oikeutettu siirtämään sellaisia tehtäviä ja toimeksiantoja, jotka luonteensa ja suojattavan edun merkityksen perusteella on voitava suorittaa vasta tärkeämpien tehtävien jälkeen. Toisaalta kansalaisilla on oltava oikeus odottaa, että tärkeisiin perusoikeuksiin ja yhteiskunnan kokonaisedun kannalta olennaisiin seikkoihin, kuten hengen ja terveyden sekä yhteiskunnan toimivuuden suojelemiseen liittyvät tehtävät asetetaan toteutusjärjestyksessä etusijalle. Tehtävien tärkeysjärjestys on arvioitava tilannekohtaisesti.

Priorisointioikeudestaan huolimatta poliisin on huolehdittava siitä, ettei rikoksen syyteoikeus poliisista johtuvista syistä pääse vanhenemaan esitutinnan aikana ja että syyttäjällekin jää kohtuullinen aika syyteharkinnan suorittamiseen ja että asianomistajalle jää aikaa toissijaisen syyteoikeuden käyttämiseen.

Syyteoikeuden vanhentumisaika riippuu rikoksen laadusta. Vanhentumisajat ovat rikoslain 8 luvun 1 §:n mukaan porrastettu siten, että lievien rikosten syyteoikeus vanhenee vakavia rikoksia nopeammin. Lyhin vanhentumisaika on 2 vuotta rikoksen tekoajankohdasta. Jos kysymyksessä on jatkuva rikos, lasketaan vanhentumisajan alkavan viimeisestä tekopäivästä.

Esitutkintaa johtaa esitutkintalain mukaan tutkinnanjohtaja. Hänen tehtävänä on valvoa johdettavinaan olevien esitutkintojen toimittamista ja edistymistä, eli muun muassa sitä, että jokainen esitutkinta toimitetaan ajallaan vanhentumisajat huomioon ottaen.

Tutkijan velvollisuutena on toimittaa asiassa vaadittavat esitutkintatoimenpiteet ilman aiheetonta viivytystä. Laillisuusvalvontakäytännössä on lisäksi vakiintuneesti katsottu tutkijan velvollisuuksiin kuuluvan tarvittaessa informoida tutkinnanjohtajaa tutkinnan viivästyisestä ja rikosten vanhentumisriskistä.

Poliisiviranomaisten menettelyn arviointi

Poliisilaitos on myöntänyt, ettei esitutkintaa käsiteltävänä olevassa tapauksessa ole suoritettu esitutkintalain edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytystä.

Poliisihallitus on tältä osin yhtynyt poliisilaitoksen kantaan. Poliisihallitus on seikkaperäisesti arvioinut ilmoitettujen rikosten tekoajankohtia ja niistä johtuvia vanhentumisaikoja. Lausunnossa on kyseenalaistettu päivämäärä 30.9.2011 rikosten viimeisenä tekopäivänä muun muassa sillä perusteella, että kantelijan vuokrasuhde purettiin päättymään välittömästi jo 15.8.2011.

Yksittäisistä epäillyistä rikoksista Poliisihallitus toteaa seuraavaa.

Hallinnan loukkauksen osalta jää epäselväksi, millä perusteella sen voitaisiin katsoa jatkuneen vuokrasuhteen purkamisen jälkeen.

Syrjinnän osalta ei käy yksiselitteisesti ilmi, millä perusteella vuokrasuhteen irtisanomishetki voisi vaikuttaa sen arviointiin, milloin epäilty syrjintä oli tehty.

Salakatselun osalta jää epäselväksi, miten vuokrasuhteen päättymisaika vaikuttaa rikoksen tekoajan arviointiin, kun rikoksen tunnusmerkistö edellyttää henkilön kuvaamista eli tapahtumaa joka ei asiallisesti liene riippuvainen vuokrasuhteen olemassaolosta.

Kotirauhan rikkominen oli tapahtunut puhelimitse, joten epäselväksi jää, miten se liittyy vuokrasuhteen olemassaoloon.

Poliisihallituksen lausunnon mukaan hankitut selvitykset eivät kuitenkaan tue kantelijan epäilyjä siitä, että hänen henkilöönsä liittyvät seikat (sukupuolinen suuntautuneisuus) olisivat vaikuttaneet tutkinnan viivästymiseen.

Oman arvioni mukaan on katsottava, ettei esitutkintaa ole suoritettu lain edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytystä. Esitutkinnan päätös on tehty niin myöhään, että ilmoitetut rikokset olivat todennäköisesti jo vanhentuneet päätöksen tekohetkenä. Elleivät rikokset olleet vanhentuneita, niiden vanhentumisaika oli kuitenkin jo niin lähellä, ettei asianomistajalla enää ollut käytännössä juuri mahdollisuuksia käyttää toissijaista syyteoikeuttaan.

Hankitun selvityksen valossa vaikuttaa siltä, ettei kantelijan asialle ole tehty juuri mitään tutkintatoimenpiteitä sinä aikana kun se on ollut poliisilaitoksessa ”tutkittavana”. Tutkinnanjohtajan ja tutkijan antamien selvitysten mukaan asia oli ollut ”päivittäiskonsultaatiossa syyttäjänvirastossa”, mikä tarkoittanee, että tutkija tai tutkinnanjohtaja oli keskustellut asiasta jonkun syyttäjän kanssa. Tätä tutkintatoimenpidettä ei ole kuitenkaan selvityksissä tarkemmin avattu. Kanteluasiakirjojen tietojen perusteella voin otaksua, että keskustelut olivat voineet koskea muun muassa sitä, oliko rikosilmoituksessa mainituissa asioissa ylipäätään tapahtunut rikos.

Näin ollen on katsottava, että poliisilaitoksen komisario C tutkinnanjohtajana ja vanhempi konstaapeli D rikostutkijana ovat laiminlyöneet esitutkintalaissa ja valtion virkamieslaissa säädetyn velvollisuutensa suorittaa esitutkinta rikosilmoitusasiassa ilman aiheetonta viivytystä.

Kantelijan henkilöön liittyvien seikkojen (sukupuolinen suuntautuneisuus) ei kuitenkaan ole voitu osoittaa vaikuttaneen tutkinnan viivästymiseen.

Toimenpiteet

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentissa säädetään, että jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Mainitun lainkohdan perusteella annan komisario C:lle ja vanhemmalle konstaapelille D:lle huomautuksen vastaisen varalle heidän lainvastaisesta menettelystään.

Kiinnitän lisäksi poliisilaitoksen huomiota esitutkintojen joutuisuuden seurantaan.

Apulaisoikeuskansleri

Risto Hiekkataipale

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Tom Smeds

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi